

S. I nsl. utoli otroka, utoliti se t. j. utolažiti se; cf. utišiti - ati sedare, se tranquillum fieri.

Utegati.

O. Utegaja - ješi i utegnati - na - neši posse, otium habere, differre.

S. Kar nsl. vtegnoti ali utegniti otium habere, cf. čes. ne táhl toho dořieci.

Ušidū.

O. Pa ušidī, ušūdū, ušilici, ušlecū fugax cf. uhodivū fugitivus, uhodū transfuga.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik.*

Motto: „Nulla dies sine linea“
Stari rimljanski pregovor.

Od kermnih rastlin prestopili smo bili z gospodarstvenim ukom na kupčijske rastline. Govorilo se je naj prej o lanu, ki se je k nam vselil iz Jutrovega, in se je mislilo, da se bode bolje razširjal, kakor pa se. Lan namreč gledé podnebja ni zbirčen, in se dobro ponaša tudi po planinskih dolinah in ob morskih obrežjih. Naj boljše mu služi vlažno, ilovčno-peščeno, plevela prosto zemljišče. Prepogosto naj se ne seje na eno in tisto njivo; kakih 6 let naj mine vmes. Po žitu lan sejati ni dobro, boljše predhodnice so mu konoplja, detelja i. t. d. Tudi na novo narejenih njivah se dobro sponaša. Neposredno gnojenje mu ne stori dobro. Zgodnji lan je boljši mimo poznega, tim več, ker mu o suhih poletjih rade bolhe nagajajo. *) — Priporočevalo se je pri tej priliki zopet rusko (rigajsko) seme, ker bajé ondi na dober semenski pridelek posebno gledajo. Povedalo se je dalje, da imajo na Belgijanskem navado, da čez lan napravijo nekako mrežo iz protja in slame, kar mu služi v podslombe (Geländer), ga varuje poleganja in tudi stori, da visokejše raste. Ker plevel lan v rasti zelo zaderžuje, ga je torej treba dobro pleti — včasih celo dvakrat. Tudi neugodno

*) Zoper bolhe rabijo po besedah g. docenta v nekterih krajih ta-le pripomoček: Napravijo namreč (po mojih mislih naj bolje na dva kolesa) leseno omaro brez dna, jo namažejo od znotraj z smolnjakom, ter vozijo ta voziček po lanu gori in dol. Bolhe se s tem oplašijo, kviško — v omaro — poskačejo, ter se tako vjamejo in poginejo.

vreme, zlasti suša, kmali po setvi je lanu zelo škodljivo. Kakor sploh za vse rastline, je tudi za lan naj bolje, ako Bog pošilja o svojem času solnce in zopet o pravem času pohleven dež. Kdor hoče dobiti dobrega semena, naj ruje lan pozneje; kdor pa želi pridelati dobro predivo, naj ga ruje poprej — vender prezgodaj ne! — Oboje hkrati: dobro seme in predivo nam lan ne more dati.

Gledé godénja lanú se je priporočevalo več načinov. O razgrinjanju, kakor je v naših gorenških krajih v navadi, se ni govorilo, ker o deževju lan preveč terpi; bolje je torej, ako se poveže v šopke (velike, kolikor roka obseže), ter postavi po polji v kupčike, in sicer vetru ne nasproti, da jih ne more sapa prekucniti. Naj bolje za laneno godénje je, ako se verstita solnce in dež; o preveč suhem vremenu je zelo dobro za lan, ako se z vodo kropi. — Pripovedovalo se je dalje še o drugih načinih godénja s toplo vodo, s soparo, in tudi z merzlo vodo, kakor delajo pri tem obdelovanju zlasti po Belgijanskem; — ker pa ravno sedaj naše „Novice“ o predivstvu posebno dobro in natančno pišejo, častite in blage sobrate zavračam na one članke; le to naj še omenim, da je g. docent posebno vneto priporočal, naj bi se osnovala po deželah družbe, ki naj bi skupovale lan koj na steblo, ali pa neposredno po ruvanju in ga potem pravilno godile, ter v dobro predivo predelovale. *) Meni se je ta nasvet kaj dobro dopadel, ker vem, da godénje lanú dá kmetu veliko truda, pa mnogokrat nazadnje še slabo predivo, prav po besedah pregovora: „Nevedna kuharica tudi iz dobrih reči naj več slabo jed skuha“.

K sklepu tega uka pokazale so se nam tudi še razne terlice v modelčkih.

Kot daljna kupčijska rastlina imenovala se nam je ščetica, ki jo Nemci zovejo „Weberkarde“, in se rabi pri tkanju sukna, da se z njo zlahtnejše nitke izcukajo. Imenujem to rastlino zlasti za to, ker nam je g. profesor določno djal, da naj bi se morebiti po Kranjskem pridelovanje te rastline posebno priporočevalo. (Na Štajerskem bajè to rastlino že gojijo, in se nam je priporočevala v ta namen tudi knjižica „Tibers Weberkarde“.) Dalje govorilo se je o ogeršici in maku. Ogeršica je vsled kamnitnega olja (Petreoleum) in mnogih živalskih nji sovražnih merčesov prišla zelo ob veljavo; bolji dobiček daje pridelovanje

*) Glej 23. in 24. list letošnjih „Novic“!

máka, ki se lahko drago prodá; zahteva pa nasprotno tudi obilne strežbe. — Kot poslednja kupčijska rastlina imenovala se nam je solnčnica, ktero so tudi „Novice“ že mnogokrat priporočevale našim gospodarjem.

Zadnji nauk o poljedelstvu bil je o oskerbljevanju travnikov in senožeti. O tem je gosp. docent mnogo in prav resničnega govoril. Djal je, da imamo o livadah mnogo lepih rékov in pregovorov (celó pesniki jih preslavljujejo), — da imenujemo in imamo travnike in senožeti za „mater poljedelstva“, da tirjamo in tudi dobomo mnogo od njih, — nazaj pa jim nič dajati nočemo. Zlasti o planinskih senožetih se dandanašnje mnogo toži, da dajejo premalo dobička. Pa — to je čisto naravna reč. Namesto, da bi se jim dajalo kaj živne moči, jemlje se jim nasprotno edino dobro, ki so ga do sedaj imele, namreč hladivna senca gojzdev in koščatih dreves, ktera ljudje, zlasti naše dni, neusmiljeno sekajo in vkončujejo. Dobro je torej g. docent djal: Kmet naj ravná pravično z livado, — gnojí naj ji! Naj bolje za travnike in senožeti je gnoj iz hleva; a tega nekaj zmanjkuje, nekaj ga pa tudi, zlasti na visočine, celó spraviti ni moč. Gnojí naj se torej travam s kompostom, z dobro perstjo, z gnojnico; za livade s kisló travo so dobri tudi: apno, mavec, mineralične soli, pepel in koščena moka. Ker voda travnatim rastlinam daje posebno veliko živne moči, je kaj dobro, ako se napelje iz kakega potoka po malih prekopih na travnike in senožeti, da se po potrebi čez nje razliva. Potoki, ki tečejo po glinastih zemljiščih, tudi deževnica, ki prihaja od kakih vvišenih vasi, kjer je poplaknila cestno blato in gnoj, so za trave izverstna hrana. Voda daje travnikom varstvo zoper sušo, pa tudi zoper zmerzlino. Kdor se o pomladi, zlasti marca in aprila meseca, ko merzli vetrovi brijejo in razsajajo, boji zmerzline za travnike, naj jih le brez skerbí postavi pod vodo (se vé, če mu je moč); celó po slani je zjutraj pred solnčnim vzhodom dobro vodo na travnike spuščati. *) Močenje travnikov zatira tudi plevel. Voda pa na livadah vendar tudi lahko škoduje, zlasti, če nima potrebnih lastnosti. Tako n. pr. je v to

*) Slana sama po besedah g. docenta travnikom in senožetom ni škodljiva; tudi je ravno pri tej prilíki mimogrede gosp. profesor povedal, da mesečni svit nima merzlobe, kakor nekteri napak mislijo, ampak veliko več celó nekaj malega gorkote.

dobra mehka voda iz potokov in rek; studenčnina ni veliko prida. Tudi na zemljišča je gledati. Livade na ilovnati zemlji, zlasti ako se studenčnina nanje napeljuje, se s tem še oslabijo in pokvarijo. Peščeni svet se z zamákanjem gotovo zboljša, naj boljše pa stori to zemljiščem srednje rodovitnosti. Tudi obnebje ima pri zamákanju svoj vpliv.

Zamákajo se travniki in senožeti lahko na dva načina. Čez gorske livade se more voda napeljati, da se počasi v mnogih prekopčikih čez nje razliva; ravninske livade pak se morejo vravnati tako, da se lahko vse hkrati postavijo pod vodo. *) Poglavitni čas za to je v jeseni; takrat naj se po zadnji košnji več dni spušča voda na livade, in naj se ene dni preneha, in zopet namáka. Spomladansko pogostno zamákanje ni dobro, ker zemljo preveč shladi. Le zoper zmerzav se sme rabiti namákanje, zatem takrat, kedar že trava nekoliko odraste; potem ene dni pred košnjo, ravno tako tudi po košnji, in ako je suša. Čez zimo vode na livadah puščati ni dobro; k večjemu sme biti to tam, kjer raste veliko mahú. Rovčeki, ki vodo po travnikih vodijo, naj bodo vedno v primernem stanu.

Livade naj se kosijo takrat, ko začénjajo dobro cvesti. Nekteri mislijo, da se z zrelo travo, t. j. z odpadlim semenom zrele trave livade zopet osejejo, pa ni tako. S travnatim semenom se namreč zatrosi tudi plevel v zemljo, in se s tem mnogo škoduje.

Slabo, staro seno naj se živini ne poklada!

Konečno spregovorilo se je še nekoliko o pašnikih. Povedalo se je, da se morejo zboljšati, ako se nepotrebni germi in robidje posekajo, ker oni pašnike zmanjšujejo in med drugim tudi ovcam mnogokrat pulijo volno. Ako se hočejo gérmi po pašnikih ali krog njih imeti, naj se zasadijo kaki dobri in koristni; tudi drevesa zastran sence na pašnike saditi je kaj dobro. Kamenje naj se odstranjuje, mnogokrat se celo lahko prav dobro porabi za stáje, zidove itd. Škodljive rastline naj se izkopujejo in sežgó. Povedal je g. profesor, da imajo v nekterih krajih pastirji na dolgih palcah nasajene male mati-čice, s katerem plevel izkopujejo, stopnje za živino vravnujejo in tudi blato in gnoj narazen razmetavajo. **) Posebno kravjiki so za pašnike zelo škodljivi, ako se celi ležati pustijo

*) Glej VI. Hartingerjevo podobo, in beri njeni natančni popis! Pis.

**) Res kaj lepa, koristna, vse hvale in posneme vredna navada! Pis.

in se kmali ne razberskajo. V sercu sem torej popolnoma prav dal g. profesorju, ko je djal: Pastirji naj na paši delajo, in naj ne pasejo ves božji dan lenobe! Zlasti po planinah naj bo zadnje delo plančarjev v jeseni to, da gnoj iz staj skidajo, raztrosijo po pašnikih, ter ga potem z dobro perstjo zasujejo. Tudi gnojnica naj se skuša od planinskih hlevov tako odpeljati, da pride pašnikom v korist.

K sklepu tega poglavja je gosp. docent še obžalovaje omenjal, kako lahkomisljeno se ravna naše dni zlasti po gorah z gojzdi in drevjem, vsled katerega vkončevanja hude plohe in nalive zemljo spirajo, in odtod tudi pride, da vidimo vedno več goličav. Z vnetimi in resnično skerblijivimi besedami nam je torej učiteljem govoril na serce, naj stavimo pri vsaki priliki ves svoj vpliv v to, da se pašniki ne bodo dalje tako vkončevali, kakor se godí, žalibog, zlasti zadnja leta, — marveč da bi se zboljševali po vsi mogoči moči v večjo korist planinskih pokrajin in sploh gospodarstvenega napredka! (Dalje prih.)

XIX. splošni nemški učiteljski zbor.

Po poglavitnih črticah spisal Fr. Govekar.

(Dalje.)

Drugi dan začelo se je zborovanje ob 9. uri; na dnevnem redu bilo je vprašanje „o verskem nauku“.

Triescher iz Trebiža na Moravskem govori prvi, ter pravi, da med verstvom in verstvom je razloček, in da na katero stran naj se oberne pedagogika, ni več dvombe. Naj imenitniši pedagogi Rouessau, Pestalozzi, Diesterweg poganjali so se za prostost duha. Vera pripravlja človeško serce, ter napeljuje voljo k djanskemu нравnemu pravilu. Svojo kal ima vera v sercu, učenost je drevo, korenika pa je vera. Vera in učenost si ne nasprotujeta, timveč še eno drugo pospešujeta.

Dr. M. Šulce pravi, da naj se v ljudski šoli kerščanski nauk obravnava prosto v smislu sv. pisma. Brezverske šole so pa povsodi nesreča. Da bi se samo нравstveni nauk brez kerščanskega nauka učil, to se še ne more misliti. Ako bi hoteli vero iz šole odpraviti, bi se to ravno toliko reklo, kakor da bi ji vzeli dušo, kajti vera je čez vse potrebna. On tedaj predlaga: 1. ljudska šola brez kerščanskega nauka ne more shajati; naravnstveni nauk brez kerščanskega nauka se ne dá misliti, ker brez tega šola svojo nalogo ne more izverševati; 2. verski nauk naj se ne podučuje po čerkah, ampak v duhu sv. pisma; staršem naj pa bo dovoljeno, da svoje otroke v veri v tej ali v uni šoli pusté podučevati.